

Жигалкіна М. С.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
Наукова бібліотека

УДК 001:021

РОЛЬ АЛЬТМЕТРИКИ У СВІТОВИХ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Альтметрики – показники, засновані на даних з соціальних мереж, які дають можливість відстежувати зміни наукових зв'язків більш оперативно і переглянути в цілому питання про те, як саме ми вимірюємо вплив роботи вчених на наукове середовище в цілому.

Ключові слова: альтметрики, альтметричні показники, інфометрія, бібліотекознавчі ресурси.

Останнє десятиліття відзначено зміною форм проведення наукових досліджень та неодмінним зростанням інформації. Надзвичайно затребуваними стають нові інструменти, що дозволяють орієнтуватися у великих потоках наукових даних, які також зазнають стрімких змін.

Інформація на основі цитувань перестає відповідати мінливим вимогам, насамперед через тимчасові затримки, тому термін в два-три роки, що минув після опублікування роботи, в науках, що швидко розвиваються, часто стає неприйнятним.

У 2010 р група в складі чотирьох спеціалістів: Jason Priem (University of North Carolina-Chapel Hill), Dario Taraborelli (Wikimedia Foundation), Paul Groth (VU University Amsterdam) и Cameron Neylon (Science and Technology Facilities Council) виступила з пропозицією використання альтернативних метрик (Alt-метрики, altmetrics), суть яких висловлена в Маніфесті альтметрик [7].

Альтметрики пропонуються для усунення недоліків, пов'язаних із затримкою у часі при оцінці на основі рецензування і аналізу цитувань, а також у відповідь на невірне використання імпаکت-фактору журналів при оцінці праць окремих вчених.

За заявою творців програмного документу альтметрик, велика частина новітньої наукової інформації перемістилася зі сфери безпосереднього спілкування в інтернет-середовище: соціальні мережі, блоги, Twitter та інші аналогічні інструменти комунікацій.

Головним об'єктом вимірювань альтметрик залишаються наукові публікації в періодичних виданнях. Тим часом у сферу досліджень поступово залучаються книги, праці конференцій, презентації, відеоматеріали, сукупність масивів даних, програмні коди та інші види наукової інформації.

Найважливішою відмінною характеристикою нового показника ϵ , насамперед, вихід за суворі рамки спеціалізованих продуктів за оцінкою науки і залучення в цю оцінку всіх інтернет-ресурсів, користувачами яких можуть бути, в тому числі, і неспеціалісти.

Ці категорії читачів наукової літератури, кількість яких оцінюється в одну третину, самі наукових статей не пишуть і не цитують публікації, тому їх думку не можна оцінити традиційними методами.

Що дають альтметрики цільовій аудиторії:

- наукові працівники отримують інформацію щодо щойно опублікованих праць за своєю тематикою;
- наукові організації отримують можливість відстежувати інтерес наукових груп до тієї чи іншої тематики і враховувати це при прийнятті управлінських рішень;
- наукові бібліотеки стають володарями відомостей про інформаційні потреби вчених, на основі яких оптимізують репертуар передплати;
- редактори журналів можуть переглядати аналітичні матеріали з опублікованих статей, а також залучати до них увагу читачів, відзначаючи значення їх альтметрик;
- керівники грантових фондів можуть встановлювати перспективні напрямки досліджень, в які потрібно інвестувати, і отримувати статистику за поточними фінансованими проектами.

Роджерс Е., Барброу С. у своїй статті «Погляд на альтметрику і її зростаючу важливість для дослідницьких бібліотек» [5] вважають що нові методи публікацій розширюють і виправляють поширення результатів досліджень за межами формалізованих і традиційних журнальних публікацій. Консервативні методи фільтрації та оцінки впливу наукового і академічного виробництва більше не можуть повно і точно відповідати потребам цифрових наукових практик. В результаті з'являється інтерес до нових методик і активний їх пошук, що дозволяє структурувати весь процес наукової комунікації інакше.

Зараз все більше вчених вважають за краще спільну роботу, а не індивідуальні проекти, і разом створюють матеріали, які потім використовуються при отриманні кінцевого результату. До них відносяться набори даних, алгоритми, «сіра література»,

навчальні матеріали та такі активи, як відео, записи в блогах і фотографії – вони вже стали невід'ємною частиною процесу дослідження. Установи, що фінансують організації та індустрія, тепер мають можливість включати ці види продукції в оцінку наукового і дослідницького впливу за допомогою альтметрик.

Альтметрика – один із способів оцінки наукових заслуг на рівні досліджень і артефактів. Наприклад, у 2012 році група дослідників, редакторів і видавців з Американського товариства клітинної біології створили Сан-Франциську декларацію про оцінку досліджень (San Francisco Declaration on Research Assessment, DORA) з метою вдосконалення методів оцінки результатів наукових досліджень. Один з основних пунктів декларації – дослідження повинні оцінюватися на підставі їх власних переваг, а не на основі місця публікації. У декларації також закликають науковців і бібліотекарів враховувати як усталені, обґрунтовані метрики, наприклад, журнальний імпаکت-фактор, так і доповнювати їх альтметриками, які розвиваються.

В наш час кілька компаній розробили професійні програмні продукти з обчислення альтметрик для різних категорій користувачів: керівників грантових фондів, видавців, наукових організацій та окремих дослідників. До найбільш великих систем як платного, так і відкритого або змішаного доступу відносяться наступні:

– Altmetric (<http://www.altmetric.com>). Сервіс пропонує платні послуги корпоративним передплатникам і безкоштовні – окремим користувачам. Безкоштовні метрики можуть впроваджуватися видавцями в бази даних журнальних публікацій.

– Impactstory (www.impactstory.org). Платний сервіс для окремих вчених, що збирає інформацію в Google Scholar, ORCID, Slide Share, figshare і github. Для отримання статистики на основі альтметрик достатньо вказати свої ідентифікатори.

– PLOS Article-Level Metrics (ALMs – <http://article-level-metrics.plos.org>). Сервіси для видавців, організацій, керівників грантових агентств та окремих вчених. Інформація про цитування витягується з баз даних Scopus, CrossRef, PubMed Central, Web of Science, Google Scholar і Europe PubMed Central. Інформація про закладки доступна для систем Mendeley і CiteULike. Дані про обговорення публікації беруться з Twitter, Facebook, Google blogs і Comments [8; 9].

– Plum^{TM} Analytics (<http://www.plumanalytics.com> – опис та <http://try.plu.mx> програма). Сервіс з найбільш широким набором як об'єктів оцінки, так і альтметрик.

Більшість вітчизняних бібліотекознавців мляво застосовує сучасні комунікаційні можливості та відчуває певні технологічні труднощі щодо ефективного використання

відкритих наукових каналів. Для зміни ситуації на краще було створено проект ДокШир (<http://www.docshyr.info/>), що покликаний надавати вичерпну інформацію про відкриті національні міжнародні бібліотекознавчі ресурси Мережі і, водночас, забезпечувати детальну технічну підтримку з питань самоархівування та промоції вітчизняних бібліотекознавчих документів.

Назаровець С. А. реалізував в Інтернет-середовищі веб-проект «ДокШир», який поєднує переваги відкритого доступу з сучасним інфометричним інструментарієм моніторингу веб-публікацій вітчизняних науковців [4]. Доведено, що незадовільний рівень застосування українськими бібліотекознавцями найсучасніших Інтернет-комунікації та сервісів для промоції власних наукових здобутків негативно впливає на їх світовий науковий рейтинг, збільшує теоретико-методичний, організаційний та техніко-технологічний розрив між вітчизняним та світовим бібліотекознавством. Запуск та належна підтримка поліфункціонального консолідованого веб-ресурсу в галузі бібліотекознавства сприятимуть спрощенню й відкритості наукової комунікації та росту інформаційно-комп'ютерних навичок її суб'єктів, максимальному використанню нових можливостей каналів Інтернет-комунікації для обміну та промоції результатів наукових досліджень, підвищенню соціального статусу бібліотечної професії, відкриттю джерел для надходження додаткового позабюджетного фінансування. Підкреслено, що проект «ДокШир» реалізовано також задля безперешкодного поширення та підтримки ініціатив руху Відкритого доступу серед українських фахівців бібліотечної галузі. Окрім просування вітчизняних бібліотекознавчих веб-публікацій, цей проект покликаний надавати вичерпну інформацію про відкриті національні та міжнародні бібліотекознавчі ресурси Мережі і, водночас, забезпечувати детальну технічну підтримку з питань самоархівування та промоції вітчизняних бібліотекознавчих праць. Відповідно до визначених завдань, які має виконувати даний бібліотекознавчий проект, сайт складається з трьох основних розділів: «Короткий довідник про мету та сутність руху Відкритого доступу»; «Навігатор відкритими бібліотекознавчими Інтернет-ресурсами»; «Бібліотекознавчі веб-публікації, що призначені для просування серед бібліотечної спільноти». Постійний доступ до наукових публікацій, що представлені на проєкті «ДокШир», гарантує сервіс хмарних технологій FigShare, який забезпечує легку фільтрацію та пошук документів (за автором, науковими дисциплінами, тегами), підтримує різні формати файлів, дозволяє автоматично отримувати альтиметричні показники використання завантажених документів. Значною перевагою FigShare,

порівняно з іншими подібними хмарними сервісами, є те, що усі розміщені документи отримують унікальний ідентифікатор DOI, а відтак вони можуть бути легко знайдені та коректно процитовані іншими, зокрема й зарубіжними науковцями. Основою для проведення інфометричної діагностики потоку бібліотекознавчих публікацій, що архівуються на «ДокШир», є відкритий інструмент «ImpactStory», який дозволяє відслідковувати різноманітні показники щодо використання веб-документів (незалежно від того, чи йдеться про традиційні цитування статей у наукових журналах, чи про альтернативні сучасні засоби наукової комунікації) та визначати статистику використання документів на основі даних, отриманих від різних постачальників інфометричної інформації.

Виникнення альтметрик, за справедливим зауваженням не тільки їх творців, а й експертів, стало чітким індикатором виникаючих проблем у сфері оцінки наукових результатів, заснованих як на експертній оцінці, так і на традиційних бібліометричних показниках. Незважаючи на ряд досліджень альтметрик за їхньою оцінкою і досвід кількох видавництв щодо їх використання, вони все ще перебувають у стадії розвитку, і говорити про їх використання в якості самодостатнього інструменту поки не доцільно. У той же час вже зараз можна з упевненістю сказати, що альтметрики будуть використовуватись як інформативний додаток до традиційних методів, якщо не в оцінці наукових результатів, то в інших інформаційних областях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуреєв, В. М. Виявлення інформаційних потреб дослідників, що використовують бібліометричні аналізи для виявлення цільових журналів / В. М. Гуреєв, Н. А. Мазов // Інформаційні технології і бібліотеки. – 2013. – № 4.
2. Кокарев, К. Вебметрія: нові можливості оцінки й просування наукових та освітніх установ [Електронний ресурс] / К. Кокарев. – Режим доступу: http://elibrary.ru/projects/science_index/conf/2013/presentations/kokarev.pdf. – Заголовок з екрану.
3. Мазов, Н. А. Роль єдиних ідентифікаторів в інформаційно-бібліографічних системах / Н. А. Мазов, В. М. Гуреєв // Науково-технічна інформація. Сер. 1. Організація і методика інформаційної роботи. – 2014. – № 9.
4. Назаровець С. А. Інфометрична діагностика потоку веб-публікацій українських бібліотекознавців : автореф. дис. ... канд. наук із соц. ком. : 27.00.03 / С. А. Назаровець. – Харків, 2014. – 28 с.

5. Роджерс, Э. Взгляд на альтметрику и ее растущую важность для исследовательских библиотек / Э. Роджерс, С. Барброу // Научная периодика: проблемы и решения. – 2015. – Т. 5, № 3. – С. 126-132.
6. Тимофеева, О. В. Сучасна бібліотека у науково-освітньому просторі університету: інформаційні ресурси, технології, проекти [Електронний ресурс] / О. Тимофеева. – Режим доступу: <http://www.myshared.ru/slide/480624/>.
7. Altmetrics: a manifesto [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://altmetrics.org/manifesto/>. – Заголовок з екрану.
8. Mendeley [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mendeley.com/groups/586171/altmetrics/> – Заголовок з екрану.
9. Plos. Article – level metrics. Altmetrics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://article-level-metrics.plos.org/alt-metrics/>. – Заголовок з екрану.

Жигалкина М. С.

Национальный университет кораблестроения имени адмирала Макарова,
Научная библиотека

РОЛЬ АЛЬТМЕТРИКИ В МИРОВЫХ И ОТЕЧЕСТВЕННЫХ БИБЛИОТЕКОВЕДЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Альтметрики – показатели, основанные на данных из социальных сетей, дают возможность отслеживать изменения научных связей более оперативно и пересмотреть в целом вопрос о том, как именно мы измеряем воздействие работы ученых на научную среду в целом.

Ключевые слова: альтметрики, альтметрические показатели, инфометрия, библиотечные ресурсы.

Zhigalkina M. S.

Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Scientific Library

ALTMETRICS AT THE GLOBAL AND DOMESTIC LIBRARY SEARCH

Altmetrics, metrics based on the social web, provide an opportunity both to more acutely measure the propagation of this communication and to reconsider how we measure research impact in general.

Keywords: altmetrics, altmetrics indicators, infometrics, library resources.